

Kleopatra

Slečna Kleopatra zatoužila po vlastním bytě. Ačkoliv její úspory nebyly malé, na zakoupení bytu jí stále chyběly dva miliony korun. Rozhodla se tedy, že si na úhradu části kupní ceny bytu vezme úvěr dva miliony korun u peněžního ústavu. Při vyplňování žádosti o úvěr (tj. návrhu úvěrové smlouvy) však narazila na problém: mimo jiné bylo třeba vyplnit údaje o zaměstnavateli anebo údaje o vlastním živnostenském oprávnění, a také průměrnou výši měsíčního příjmu. To v případě Kleopatry bylo ovšem dosti svízelné, protože se (úspěšně) živila poskytováním sexuálních služeb.

Obrátila se proto o radu na svého známého Antonia a seznámila ho i s tím, v jaké výši úvěr potřebuje. Antonio jí poradil, aby do žádosti o úvěr jako svého zaměstnavatele uvedla jednu společnost, ve které sám kdysi působil, a současně jí nadiktoval potřebné údaje o této společnosti a o obvyklé výši mzdy. Kleopatra podle Antoniovy rady vyplnila smyšlené údaje a žádost o úvěr odevzdala v poledne v podatelně peněžního ústavu.

V průběhu odpoledne v ní však začaly hlodat pochybnosti, zda učinila dobře, a proto se obrátila na advokáta JUDr. Pravoslava, který patřil mezi její stálé (a dobře placící) zákazníky, a jako jeho klientka jej požádala o radu, tedy o poskytnutí právní služby. Pravoslav jí důrazně doporučil, aby hned druhý den ráno zašla do peněžního ústavu a svoji žádost o úvěr vzala zpět. Kleopatra tak učinila. K projednání její žádosti, k uzavření úvěrové smlouvy, a tím méně k vyplacení úvěru, tak vůbec nedošlo.

Pracovníku kontrolního oddělení peněžního ústavu však bylo podezřelé, že žádost o úvěr byla vzata zpět hned druhý den po jejím podání, a proto se začal touto věcí hlouběji zabývat. Záhy zjistil, že uváděná společnost je v likvidaci a že slečna Kleopatra v ní nikdy nebyla zaměstnána.

Otázky

1. Jak by měl státní zástupce v podané obžalobě posoudit jednání Kleopatry? Odůvodněte.
2. Policejní orgán měl podezření, že se na trestné činnosti Kleopatry mohl účastnit i Antonio. Po zahájení úkonů trestního řízení ve věci tohoto podezření se však nepodařilo opatřit dostatek důkazů, a proto byla tato věc policejním orgánem podle § 159a odst. 1 tr. řádu odložena. Usnesení o odložení věci následně nabylo právní moci. Po několika měsících se

však podařilo opatřit pádné důkazy o Antoniově podílu na trestné činnosti a následně bylo proti němu policejním orgánem podle § 160 odst. 1 tr. řádu zahájeno trestní stíhání. Antoniův obhájce namítal, že jde o nezákonný postup, protože pravomocné usnesení o odložení věci nebylo předtím v příslušném řízení zrušeno. Byla jeho námitka důvodná? Odůvodněte.

3. Jak právně posoudíme jednání Antonia? Odůvodněte.

4. Policejní orgán předvolal advokáta JUDr. Pravoslava k podání vysvětlení, které se mělo týkat informací, které od Kleopatry obdržel. Poučil ho, že jako advokát, kterého jeho klientka Kleopatra nezprostita povinnosti mlčenlivosti, může podání vysvětlení odepřít, pokud bude chtít. Bylo toto poučení správné? Odůvodněte.

5. Věc byla v prvním stupni rozhodována senátem ve složení, předseda senátu JUDr. Petr Lupínek (43 let, 10 let soudní praxe), a přísedících Boženy Pavelkové (57 let) a Dobromily Kralické (44 let). Po vydání odsuzujícího rozsudku bylo podáno odvolání ze strany obžalovaného. Odvolací soud z podnětu odvolání obžalovaného napadený rozsudek zrušil a sám ve věci rozhodl rozsudkem. Odvolací soud rozhodoval v senátu ve složení JUDr. Jan Mach (59 let, 28 let soudní práce) – soudce zpravodaj, JUDr. Petr Horký (54 let, 24 let soudní praxe) – předseda senátu a JUDr. Jiří Augustin (58 let, 29 let soudní praxe) – člen senátu. V jakém pořadí budou členové senátu rozhodovat na obou soudních instancích? Odůvodněte.

6. Kleopatra byla uznána vinnou skutkem uvedeným v zadání a byl jí uložen trest. Proti výroku o vině v odsuzujícím rozsudku podal státní zástupce v neprospěch Kleopatry odvolání. Odvolací soud poté, co státní zástupce přednesl své odvolání, umožnil obhájci Kleopatry vyjádřit se k tomuto odvolání. Jelikož žádné nové důkazy nebyly navrhovány, dokazování neprováděl. Provedl však podrobný rozbor protokolů a dalších listin založených ve spise. Na základě tohoto rozboru spisu pak dospěl k odchylnému hodnocení důkazů, provedených před soudem prvního stupně a k odlišným skutkovým zjištěním, než soud prvního stupně. Rozsudek poté změnil ve prospěch Kleopatry. Odpovídal tento postup zákonu? Odůvodněte.

7. Kdy nemá stížnost devolutivní účinek? Odůvodněte.

Poznámka:

1. U všech závěrů obsažených v odpovědích týkajících se subsumpce případu pod zákonné ustanovení musí být ustanovení přesně citováno (nejen jeho název, ale i číslo paragrafu, odstavce, písmeno, alinea).

2. Při subsumpci musí být provedena konfrontace požadavků obsažených v zákonném ustanovení se skutkovým zjištěním (podobně jako to činí soud ve výroku rozsudku).

3. Závěry obsažené v odpovědích musí být náležitě odůvodněny (např. třeba uvést, proč třeba určité jednání posuzovat jako účastenství ve formě návodu a nikoli jako spolupachatelství).

Kleopatra

Řešení

1. Kleopatra spáchala pokus zločinu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1, § 211 odst. 1, 5 písm. c) tr. zák.

Kleopatra v žádosti o úvěr (tj. návrhu úvěrové smlouvy) uvedla smyšlené údaje o svém zaměstnání a o výši svého příjmu. Tedy při sjednávání úvěrové smlouvy uvedla nepravdivé údaje, čímž naplnila zákonné znaky trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1 tr. zák.

Kleopatra zamýšlela tímto způsobem získat úvěr ve výši 2 miliony korun. Tato částka podle § 138 odst. 1 tr. zák. představuje značnou škodu. Způsobením škody v této výši by Kleopatra naplnila zákonné znaky trestného činu úvěrového podvodu podle § 211 odst. 5 písm. c) tr. zák.

Kleopatra návrh úvěrové smlouvy předala do podatelny peněžního ústavu, ale v důsledku zpětvzetí návrhu k uzavření úvěrové smlouvy ani k poskytnutí úvěru, a tedy ke vzniku majetkové škody, nedošlo. Tím, že návrh smlouvy předala do podatelny peněžního ústavu, učinila Kleopatra ze své strany vše potřebné k tomu, aby k uzavření smlouvy a k poskytnutí úvěru došlo. V uvedeném úmyslu (tj. úmyslu získat úvěr a způsobit tak peněžnímu ústavu majetkovou škodu) již započala naplňovat zákonné znaky objektivní stránky kvalifikované skutkové podstaty trestného činu úvěrového podvodu (při sjednávání úvěrové smlouvy uvedla nepravdivé údaje), tedy učinila jednání bezprostředně směřující k uzavření smlouvy, k poskytnutí úvěru a ke vzniku majetkové škody, avšak ke vzniku škody, tj. k dokonání činu, nedošlo.

Na trestný čin podle § 211 odst. 5 tr. zák. stanoví zákon trest odnětí svobody až na 8 let. Podle § 14 odst. 2, 3 tr. zák. jde proto o zločin.

Kleopatra tedy učinila jednání, bezprostředně směřující ke způsobení značné škody uvedením nepravdivých údajů při sjednávání úvěrové smlouvy v úmyslu značnou škodu způsobit, avšak k dokonání činu (ke způsobení značné škody) nedošlo.

Jednání Kleopatry tak je pokusem zločinu úvěrového podvodu podle § 21 odst. 1, § 211 odst. 1, 5 písm. c) tr. zák.

Teprve na základě této právní kvalifikace skutku lze pak následně uvažovat o právních důsledcích navazujícího jednání Kleopatry, spočívajícího ve zpětvzetí návrhu na uzavření úvěrové smlouvy.

2. Obhájcová námitka nebyla důvodná. Z ustanovení § 11 odst. 1 písm. h) tr. řádu a contrario vyplývá, že právní moc usnesení o odložení věci podle § 159a tr. řádu není důvodem nepřipustnosti trestního stíhání pro týž skutek.

Za podmínek § 140 odst. 1 tr. řádu nabývá usnesení právní moci.

Podle § 174 odst. 2 písm. e) tr. řádu může státní zástupce nezákonné nebo neodůvodněné usnesení o odložení věci zrušit nejdéle do 30 dnů od doručení. Tato lhůta ovšem již zjevně uplynula.

V ustanovení § 11 odst. 1 písm. h) až k) tr. řádu jsou uvedena rozhodnutí, jejichž právní moc vytváří důvod nepřipustnosti trestního stíhání (překážka věci pravomocně rozhodnuté - rei iudicatae). Aby v téže věci (o témže skutku) bylo možno trestní stíhání zahájit, bylo by třeba nejprve takové rozhodnutí v předepsaném řízení zrušit.

Mezi těmito rozhodnutími však usnesení o odložení věci uvedeno není (na rozdíl od pravomocného usnesení o zastavení trestního stíhání).

Z toho a contrario vyplývá, že právní moc usnesení o odložení věci (podle § 159a tr. řádu) není důvodem nepřipustnosti dalšího trestního stíhání, nevytváří překážku věci pravomocně rozhodnuté, a proto v téže věci může být trestní stíhání zahájeno a vedeno bez toho, že by takové pravomocné usnesení muselo být nejprve v předepsaném řízení zrušeno.

3. Antonio se dopustil návodu k pokusu zločinu úvěrového podvodu podle § 24 odst. 1 písm. b), § 21 odst. 1, § 211 odst. 1, 5 písm. c) tr. zák.

Antonio Kleopatře poradil, aby v rozporu se skutečností do návrhu smlouvy jako zaměstnavatele vyplnila společnost, ve které sama nikdy nepracovala, a současně jí nadiktoval potřebné údaje o této společnosti a o výši mzdy.

Antonio tak jednak vzbudil v Kleopatře rozhodnutí uvést do návrhu úvěrové smlouvy nepravdivé údaje a jednak jí potřebné údaje poskytl. Takové jednání je návodem ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 písm. b) tr. zák., resp. pomocí ve smyslu ustanovení § 24 odst. 1 písm. c) tr. zák., která je však ve vztahu k návodu subsidiární.

Antonio od Kleopatry věděl, že uvedením nepravdivých údajů chce získat majetkový prospěch ve výši 2 milionů korun, tedy věděl, že Kleopatra při sjednávání úvěrové smlouvy uvede nepravdivé údaje a tím způsobí značnou škodu (§ 138 odst. 1 tr. zák.), čímž spáchá trestný čin úvěrového podvodu podle § 211 odst. 1, 5 písm. c) tr. zák.

Na trestný čin podle § 211 odst. 5 tr. zák. stanoví zákon trest odnětí svobody až na 8 let. Podle § 14 odst. 2, 3 tr. zák. jde proto o zločin.

Kleopatra v úmyslu získat úvěr ve výši 2 miliony korun návrh úvěrové smlouvy vyplněný nepravdivými údaji předala do podatelny peněžního ústavu, čímž se dopustila pokusu ve smyslu § 21 odst. 1 tr. zák. [K odůvodnění pokusu viz řešení otázky č. 1.] Požadavek trestního zákoníku ohledně akcesority účastenství (uvedený v návěti § 24 odst. 1 tr. zák.) je proto splněn.

Antonio tedy vzbudil v jiném rozhodnutí učinit jednání, bezprostředně směřující ke způsobení značné škody uvedením nepravdivých údajů při sjednávání úvěrové smlouvy v úmyslu značnou škodu způsobit, avšak k dokonání činu (ke způsobení značné škody) nedošlo.

4. Poučení nebylo správné. Podle § 158 odst. 8 tr. řádu vysvětlení nesmí být požadováno od toho, kdo by jím porušil státem uloženou povinnost mlčenlivosti. Nezáleží tedy na advokátově vůli.

Podle zákona o advokacii (§ 21 odst. 1 zák. č. 85/1996 Sb.) je advokát povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb.

Kleopatra advokáta Pravoslava nezprostila povinnosti mlčenlivosti.

Podle § 158 odst. 8 tr. řádu vysvětlení nesmí být požadováno od toho, kdo by jím porušil státem výslovně uloženou povinnost mlčenlivosti, ledaže by byl této povinnosti zproštěn tím, v jehož zájmu tuto povinnost má.

Z uvedeného vyplývá, že po advokátu nesmí být požadováno vysvětlení, týkající se skutečností, na které se vztahuje povinnost mlčenlivosti. Advokát v takovém případě je povinen podání vysvětlení odepřít. Nezáleží na jeho vůli, zda chce či nechce.

5. Z ustanovení § 127 odst. 4 tr. řádu vyplývá, že: - na prvním stupni bude nejdříve hlasovat přisedící Dobromila Kralická (44 let), posléze přisedící Božena Pavelková (57 let) a jako poslední předseda senátu JUDr. Petr Lupínek,

- na druhém stupni bude nejdříve hlasovat člen senátu JUDr. Jiří Augustin (57 let), posléze člen senátu - soudce zpravodaj JUDr. Jan Mach (59 let) a jako poslední předseda senátu JUDr. Petr Horký.

Podle § 127 odst. 4 tr. řádu přisedící hlasují před soudci, přisedící a soudci mladší hlasují před přisedícími a soudci staršími a předseda senátu vždy hlasuje naposledy.

Při hlasování je rozhodující věk fyzický, nikoliv délka justiční praxe (práce).

Předseda senátu vždy hlasuje až jako poslední, tj. bez ohledu na svůj věk.

6. Postup odvolacího soudu, který se odchýlil od skutkového zjištění soudu prvního stupně, aniž by sám provedl znovu důkazy, podstatné pro skutkové zjištění, byl v rozporu s ustanovením § 259 odst. 3 tr. řádu.

I když státní zástupce podal odvolání v neprospěch obžalované Kleopatry, může odvolací soud změnit rozsudek soudu prvního stupně ve prospěch obžalované (§ 259 odst. 4 tr. řádu a contrario).

Podle ustanovení § 259 odst. 3 tr. řádu se odvolací soud může odchýlit od skutkového zjištění učiněného soudem prvního stupně jen tehdy, pokud provedl znovu některé pro skutkové zjištění podstatné důkazy provedené již v hlavním líčení. (Jedná se o omezení apelačního principu.)

Odvolací soud tedy nemůže dospět ke skutkovému zjištění, odchýlnému od skutkového zjištění soudem prvního stupně, pouze na základě „rozboru protokolů a dalších listin ve spise“, tedy jen na tom základě, že by jinak hodnotil důkazy, které ovšem byly provedené v hlavním líčení a nikoliv v řízení před odvolacím soudem.

Pokud by odvolací soud chtěl tyto důkazy hodnotit odchylně a na základě takového odlišného hodnocení důkazů by chtěl měnit skutkový stav, musel by podstatné důkazy ve veřejném zasedání o odvolání provést znovu (například znovu vyslechnout obžalovanou anebo svědky apod.) a samostatně je vyhodnotit, a to rovněž v souvislosti s důkazy, které byly již provedeny v hlavním líčení.

7. Stížnost nemá devolutivní účinek v případě tzv. autoremedury podle § 146 odst. 1 tr. řádu.

Devolutivním účinkem se rozumí, že kompetence rozhodnout o opravném prostředku má jiný orgán (zpravidla vyššího stupně) než ten, který napadené rozhodnutí vydal.¹

Podle § 146 odst. 1 tr. řádu orgán, proti jehož rozhodnutí stížnost směřuje, jí může sám vyhovět, nedotkne-li se změna původního usnesení práv jiné strany trestního řízení. V případě usnesení policejního orgánu, které bylo vydáno s předchozím souhlasem státního zástupce nebo na jeho pokyn, může policejní orgán sám stížnosti vyhovět jen s předchozím souhlasem státního zástupce. Za těchto podmínek (tj. nedojde-li k zásahu do práv jiné strany trestního řízení, případně se souhlasem státního zástupce) může o stížnosti rozhodnout orgán, který napadené usnesení vydal (pokud jí vyhoví) a stížnost nebude pak mít devolutivní účinek. Jde o tzv. autoremeduru.²

¹ Viz. např. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha: Leges, 2018, str. 615 či 671.

² Nad rámec vyžadované odpovědi je jen pro úplnost vhodné zmínit i zvláštní případ autoremedury v případě přípustné stížnosti proti usnesení vydaného asistentem soudce, vyšším soudním úředníkem, soudním tajemníkem nebo justičním čekatelem, které může vyhovět předseda senátu (§ 9 odst. 3 zák. č. 121/2008 Sb., o vyšších soudních úřednících a § 7 odst. 1 vyhl. č. 37/1992 S., o jednacím řádu pro okresní a krajské soudy, anebo Jelínek, J. a kol.: Trestní právo procesní, 5. vydání, Praha. Leges, str. 214-215).